

foto's Ido Borkent

Een nieuw boek voor de Nederlandse bosbouwbibliotheek

De presentatie van *Bosbeheer en biodiversiteit*

— Ido Borkent

Op 2 april vond bij kasteel Doorwerth een bijeenkomst plaats ter gelegenheid van het uitkomen van alweer een nieuw boek in onze sector. In een sfeervolle én volle zaal werd de presentatie door verschillende sprekers verzorgd, waaronder één van de auteurs zelf. Ook de Brits-Canadese boscoloog Kimmins leverde een bijzondere bijdrage over ecologie, beheer en ethiek.

Namens Het Geldersch Landschap/Geldersche Kasteelen opende adjunct-directeur Ton Roozen de middag. Deze terreinbeherende organisatie is als één van de co-sponsors bij de totstandkoming van het boek opgetreden.

Dat lag in het verlengde van de taakopvatting van HGL: behoud en beheer van een gevarieerd landschap met een rijke natuur en cultuurhistorie, ook door middel van herstel en ontwikkeling. Roozen: "Als ik uit de uitwerking van onze doelstelling letterlijk citeer zeg ik behoud van biodiversiteit. Dat sluit dus helemaal aan bij het gedachtegoed van dit boek. Als Stichting kiezen wij niet voor natuurlijkheid. We vinden dat op dit moment niet de goede strategie voor het natuurbehoud. We kiezen voor het beheer van het halfnatuurlijke landschap, waar onze bossen ook voor een groot gedeelte onder te rangschikken zijn. Dit landschap draagt bij aan landschappelijke en cultuurhistorische waarden, maar ook aan veel biodiversiteit."

Daarna was het woord aan één van de twee schrijvers, namelijk Patrick Jansen, in het da-

De schrijvers van *Bosbeheer en biodiversiteit*: Patrick Jansen (links) en Mark van Benthem - in een overigens matig biodivers bostype.

gelijks leven directeur van de Stichting Probos. Overigens is ook de andere auteur Mark van Benthem daar werkzaam als adviseur bosbeheer en houtketen. Jansen vertelde als eerste maar even over de laatste loodjes bij het schrijven van het boek, dat toch al veel omvangrijker was geworden dan gepland. Als voorbeeld liet hij een van de vele mailtjes zien die in middernachtelijke uren tussen hem en medeschrijver van Benthem waren uitgewisseld met tekstwijzigingen, bijschriften en dergelijke. Wat dat betreft was hij blij dat het nu helemaal klaar en gedrukt was. Daarna ging hij nog even in op het onderwerp van het boek, de biodiversiteit. De stelling is dat biodiversiteit gebaat is bij heterogeniteit, en dat dynamiek daarbij van belang is als aanjager van processen. Nu is de natuurlijke dynamiek in het Nederlandse bos gering, de natuurlijke variatie en dynamiek is veelal verloren of afwezig; en herstel daarvan is moeizaam. Tenzij er natuurlijk door menselijk ingrijpen alternatieven kunnen worden geboden. Manieren om dat te doen zijn in het boek beschreven, met daaraan gekoppeld de soorten waarover het kan gaan. De bomen en struiken zelf en de structuur waarin ze voorkomen, maar veel vaker natuurlijk ook de schimmels, insecten, vogels, zoogdieren of [bos]planten. Verder plaatste Jansen het boek nog op één van de vier niveaus die je in bosbeheer zou kunnen onderscheiden: element, opstand, landschap, nationaal. De werkwijze van dit boek betreft vooral het tweede niveau, maatregelen op opstandsniveau. Verder vertelde hij dat over het landschapsniveau inmiddels samengewerkt wordt tussen enkele grote beheerders op de Veluwe om te komen tot een visie hierop. Met nationaal niveau gaat het dan nog om verbinding en uitbreiding van boslandschappen.

Het officiële moment werd gevormd door de aanbidding van het eerste exemplaar door Ton Roozen aan Nel Sangers, plaatsvervangend directeur van Staatsbosbeheer. Sangers ging vervolgens kort in op de taak die het Staatsbosbeheer heeft in behoud en ontwikkeling van biodiversiteit, in relatie tot de zogenaamde kerntaken van Staatsbosbeheer: beheer van natuur, bieden van recreatiemogelijkheden, zorg voor landschap en cultuurhistorie en

productie uit vernieuwbare bronnen. Die kerntaken zijn alle even belangrijk, maar zo gaf ze aan, biodiversiteit stijgt daar als waarde boven uit. Binnen haar organisatie is de kennis die in dit boek wordt aangedragen daarom welkom.

Tenslotte was het woord aan Hamish Kimmins, emeritus-professor of Forest Ecology aan de University of British Columbia, Canada. Kimmins had de avond ervoor deze lezing reeds gegeven in een uitgebreidere versie. Het

bosecologie), de stabiliteit (zeg maar het herhalingspatroon daarvan) en schoonheid (als de pracht van de complexiteit van het ecosysteem) beschermen, en ze zijn verkeerd als ze dat niet doen. In deze visie is bijvoorbeeld stabiliteit dus niet hetzelfde als behoud van een fase. Want in het ecologische proces gaat het ook over tijd, natuurlijk soms veel tijd. En soorten komen en gaan naar mate de omstandigheden veranderen, soms dragen ze er zelfs toe bij. Het herkennen van deze processen is de sleutel tot een goed beheer. Bosbouw, zo stelt Kimmins,

als we werken, hoe organiseren we dat, en wat op welke schaal? Allemaal vragen waarvan het goed is dat je die zo nu en dan eens aan je zelf stelt. Kan je jezelf weer een ijken.

Er zat dus absoluut een zeker moreel verhaal in, maar Kimmins wist dit uitermate lichtvoetig en met Brits gevoel voor understatement over het voetlicht te brengen. Alleen de schaal waar het in Canada over gaat (een voorbeeld uit de lezing ging bijvoorbeeld over een bosgedeelte van 60 bij 100 kilometer!), wat kunnen we daar

De drie inleiders op deze middag (vlnr) Ton Roozen, Hamish Kimmins en Nel Sangers

Hamish Kimmins tijdens zijn voordracht

voert hier veel te ver om deze gehele inleiding weer te geven, zelfs in samenvattende vorm, maar enkele belangrijke punten uit zijn bijdrage moeten toch genoemd worden. Het meest opvallende aspect zou misschien kunnen zijn de nadruk die Kimmins geeft aan de ethische kant, en hoe de bosbeheerder kan komen aan een persoonlijke ethiek om vervolgens het bosbouwkundig handelen, het beheren van een zo een belangwekkend biotoop goed uit te voeren. Hij gaf daarvoor aanknopingspunten. Handelingen zijn goed als ze de integriteit (het geheel van natuurlijke processen in de

is de kunst ondernemerschap, praktijk en wetenschap van het beheren van bossen in een ecologisch en sociaal gewenst evenwicht te houden.

In zijn lezing ging Kimmins natuurlijk veel dieper in op dit vraagstuk. Hoe herkennen we goede bosbouw, hoe gaan we om met duurzaamheid, hoe kunnen we daarbij steunen op ons gevoel maar ook op onze kennis. Welke mate van verstoring is wenselijk, en welke mate van verstoring is niet duurzaam? Is mooi en duurzaam altijd hetzelfde (nee natuurlijk). En

in Nederland mee? Kimmins: "Ik gebruikte in mijn lezing de metafoer van het ecologische theater, waarin verschillende acts moeten kunnen worden opgevoerd. Grootte is natuurlijk wel een beperking. Als het klein is kan je een grootschalige verstoring, die natuurlijk in de natuur ook voorkomt niet nadoen." Maar de Veluwe dan, waar u gister een excursie had, is die dan groot genoeg? "Ja, dat denk ik wel. Interessant is echter dat ik de indruk kreeg dat jullie allerlei soorten omstandigheden, stuifzand, hei en bos in dat stadium willen houden. Zo'n freeze-frame kan natuurlijk wel maar dat

kost wel veel geld, maar dat is ook een keuze. Eigenlijk is dat ook een vorm van isolatie, waardoor, en ik zeg niet dat dat nu gebeurt, genetische isolatie kan ontstaan.”

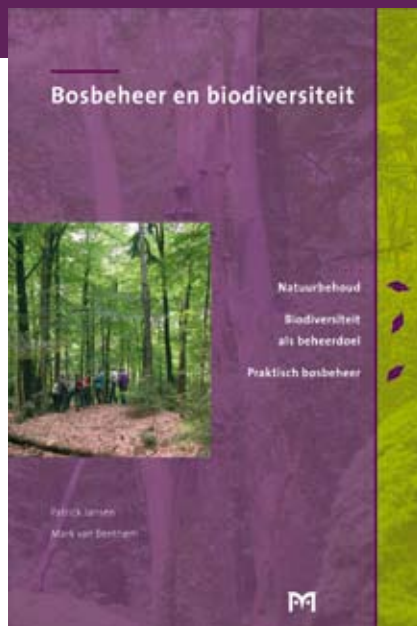
Ja, dat kan, maar daarvoor hebben we hier in Nederland de EHS bedacht. Kimmins: “Dat is vast duur, maar als jullie daaraan een stuk van je welvaart wil besteden, is dat een keuze. Als ecooloog heb ik daar geen oordeel over. Maar als kleinschaligheid leidt tot veel van hetzelfde, al is het oud gemengd loof- en naaldbos, dan mis je populatiedynamica en dat is een noodzake-

lijk natuurlijk proces. Dat niet toelaten acht ik onjuist.”

De middag werd afgesloten met een prettige wandeling annex excursie door de gevarieerde bossen op de helling van de stuwwal naast het Rijndal waarin kasteel Doorwerth is gelegen, en met een versnapering toe. Mooi boek, leuke middag. ♦

Ido Borkent

Bosbeheer en biodiversiteit

Natuurbehoud, biodiversiteit als beheersdoel, praktisch bosbeheer

Patrick Jansen en Mark van Benthem
uitgegeven door Matrij's i.s.m. Probos en Het Geldersch Landschap

ISBN 97890 5345 354

215 pagina's, genaaid en gebonden
het kost circa € 15

Laatst vroeg er iemand aan mij: “Schrijven jullie in dat prachtige Vakblad wel eens een recensie over een boek dat jullie niet kunnen waarderen? Jullie zijn altijd zo enthousiast over alles.” Nu ja, het is op zich een juiste observatie, hoewel we ook wel eens kritisch zijn. Maar er verschijnen de laatste tijd gewoonweg veel prima boeken. En die verdienen een goede bespreking, in de vage hoop dat ze ook gekocht én gelezen gaan worden. En ach, het bespreken van in jouw ogen niet zo beste boeken is een wat contraproductieve bezigheid. Té makkelijk ook.

Betekent dit dus dat dit boek een mooie uitgave is, omdat het hier besproken wordt? Ik heb het boek in ieder geval met veel plezier gelezen, maar dat is in die zin wel wat gekleurd omdat het onderwerp er één naar mijn hart is. Bos is een prachtig ecosysteem maar in Nederland is ons bos op dat vlak nog niet zo geweldig ontwikkeld. Dat kost tijd, veel tijd, en ruimte [die er vaak niet is], en inzicht in de ontwikkeling van je bos; iets dat je pas gaat opdoen als je jarenlang goed kunt kijken naar die ontwikkeling. Het leuke van dit boek vind ik vooral dat de beide schrijvers er in geslaagd zijn wat bosecologische theorie te koppelen aan een flink brok praktisch bosbeheer.

Het geeft door deze brede aanpak veel aanknopingspunten hoe het zou kunnen. Het boek is overzichtelijk van opbouw, leesbaar geschreven en verder voorzien van prachtig fotomateriaal en dat alles in een handzaam formaat.

De eerste drie hoofdstukken zijn, zoals gezegd, gewijd aan de wat meer theoretische kant van de zaak: wat is biodiversiteit in het Nederlandse bos, natuurbehoud in historisch perspectief en aspecten als heterogeniteit, dynamiek, maar ook cultuurhistorie komen aan de orde. In het begin dacht ik al lezende “ . . . wel wat kort door de bocht hier . . .”, maar noodzakelijke nuances komen later gelukkig wel aan bod. Van groot naar klein dus.

Leuk vond ik zelf dat één van de conclusies van het boek, namelijk dat zelfregulatie in veel van onze bossen niet zal leiden tot een vergroting van biodiversiteit, er een is die Natuurmonumenten ook al trok in de vorig jaar verschenen nota Bosbeleid. En zo komt een voormalige houtteeltclub en een natuurbeschermingsclub op één lijn en is de wereldvrede weer een stap dichterbij.

Het laatste, en verreweg het grootste hoofdstuk (driekwart van het boek) is gewijd aan de praktijk. Een hele trits onderwerpen komt voorbij: bostypen, dood hout, structuur, bosranden, begrazing, hakhout, exoten, water en lanen. Ook hier is weer een fraaie verdieping bereikt tussen feiten, soms ecologische weetjes, en manieren om dit ook praktisch voor elkaar te krijgen. Voor beheerders kan dit, denk ik, werken als een eye-opener een aanknopingspunten leveren voor nieuwe, maar wel bosecologisch onderbouwde beheersmaatregelen. Het vormt echt het zwaartepunt van dit boek; zeer de moeite waard.

Een leuk extraatje is de inleiding, geschreven door de Canadese bosbouwhoogleraar en ecooloog Hamish Kimmins. In een beknopt stukje van ruim twee (!) pagina's deelt hij de wat abstracte begrippen als integriteit, stabiliteit, schoonheid, ecologisch theater en bosethiek met ons eenvoudige lezers in een helder verhaal. Ook een beetje tegen de gevestigde orde in, op wat voor manier dan ook, maar altijd mooi geformuleerd en doorzacht. Leuk materie om over na te denken en eens te beoordelen hoe je eigen bosbouwkundig handelen zich hiertoe verhoudt. Goed. Ook dit boek dus weer van harte bij u aanbevolen.

Ido Borkent